

‘Ik wil mensen dingen laten zien die ze anders niet zouden zien. Enerzijds gaat dat om de plek zelf, anderzijds om het karakter ervan.’

oud roest

met een verhaal

Tot 5 november is bij Eduard Planting Gallery ‘Manmade/no human’ te zien, de tweede solo-expositie van kunstfotograaf en ‘Photoshop-artist’ Jan Stel. Tegelijkertijd verschijnt een fotoboek onder dezelfde titel. Stel vertelt over zijn thematiek, zijn werkwijze, zijn creatieve opvattingen. ‘Ga nadenken, ontwikkelen, spelen tot je een eigen stijl krijgt. Dan pas kun je bouwen aan een oeuvre.’

door Dirk van Ginkel

En verlaten fabriek, Steel Giant, ergens in Frankrijk. Het interieur is indrukwekkend. Waar ooit mensen in sissende stoomwolven en een enorm kabaal gewerkt moeten hebben, heerst nu absolute rust. Wat rest is een onnavolgbare constructie van metalen balken en pijpen in het roodbruin van roest. Fotograaf Jan Stel maakte er een afdruk van, ook enorm groot: 100 x 200 cm. De foto rekt hij tot de beste die hij gemaakt heeft. Daarom hangt hij in zijn woonkamer. Met andere persoonlijke favorieten is Steel Giant te zien op een solo-expositie bij Eduard Planting Gallery in Amsterdam. Het zijn allemaal foto's van authentieke interieurs van inderhaast verlaten gebouwen. Jan Stel vindt ze, soms na lang zoeken, op de meest onverwachte plaatsen in Europa.

Vergane glorie

Toen Stel begon met fotograferen had hij zijn thema al gauw gevonden. ‘Mijn vader fotografeerde ook en die ging daarvoor graag naar sloperijen. Hij had een voorkeur voor oud roest. Die fascinatie heb ik van hem overgenomen. Alleen ben ik op zoek naar oud roest met een verhaal. Vergane glorie, noem ik dat voor mezelf. Wat ik bijvoorbeeld fantastisch vind, is hoe de natuur uiteindelijk toch weer bezit neemt van alles. Je wilt niet weten hoeveel foto's ik heb gemaakt van gebouwen waaruit, zomaar op de vierde verdieping, struiken en zelfs bomen groeien. Het Kasteel van Mesen in België is daar een mooi voorbeeld van. Wat dat gebouw wel niet heeft meegemaakt! Het is een verdedigingswerk geweest, een kostschool, een opvangplek voor

vluchtelingen, een nazi-hoofdkwartier, een wijnbouwcentrum...Helaas is dat nu afgebroken, dat soort locaties wordt steeds zeldzamer. Een tijdje later ben ik me vooral op de interieurs van gebouwen gaan richten, die hebben me toch een nog mooier verhaal te vertellen dan de buitenkant. En dat werk hangt nu vooral op de expositie en staat in mijn boek.’

Zoektocht

Er gaat nogal wat research aan vooraf voordat Jan Stel op pad gaat. Speuren via Google Earth, lezen, informatie delen via online groepen, veel praten... ‘Je kunt niet zomaar op pad gaan in de hoop een interessant gebouw te vinden. Tenzij je naar Charleroi of Luik gaat, daar is nog zoveel te ontdekken. Maar het mooiste vind je toch op

onverwachte en vaak afgelegen plekken. Dat geldt zeker voor mij. Want ik vind interieurs eigenlijk alleen maar interessant als ze hun geschiedenis aan je tonen. Voor een leeg gehaalde fabriekshal rijd ik geen stukje om.'
Ergens op een eiland in Europa – Jan Stel geeft stelselmatig geen informatie over de precieze locatie – vond hij een oude en verlaten textiel fabriek. Met een compactcamera heeft hij daar vier uur gefotografeerd.
'Niemand had de moeite genomen het gebouw

doe. Ik haal misschien een kleur wat op als ik denk dat de oorspronkelijke sfeer daardoor beter benaderd wordt, maar meer niet.'

Locatieportretten

Aanvankelijk droegen de foto's van Stel een documentair karakter. Hij probeerde een locatie zo volledig mogelijk vast te leggen. Daar is hij vanaf gestapt. Hij zoekt nu naar beelden die het karakter van een gebouw, de ziel ervan, weten te vangen. Jan Stel probeert een gebouw niet te beschrijven maar te portretteren.

'Ik loop op locaties rond met respect voor de geschiedenis. Ik raak niets aan, verplaats niets, neem niks mee. Ik probeer het verhaal van de plek intact te laten.'

uit te ruimen. Alles was er nog: gereedschappen, stalenboeken, administratie. Zo authentiek. En dan dat licht! Ik loop daar rond met respect voor de geschiedenis. Ik raak niets aan, verplaats niets, neem niks mee. Ik probeer het verhaal van de plek intact te laten. Ik wil het alleen registreren en wel op de manier die het meeste tot mij spreekt. Dat betekent dus ook dat ik vrijwel niets aan nabewerking van de beelden

'Het is mijn streven om mensen dingen te laten zien die ze anders niet zouden zien. Enerzijds gaat dat om de plek zelf, anderzijds om het karakter ervan. Zo toon ik het uiterst technische en constructivistische van die enorme staalfabriek, maar ook het houtje-touwtje karakter van dat kleine textielwerkplaatsje. En dan moet je je ook bedenken dat zelfs de mensen die daar misschien decennia lang gewerkt hebben die

plek nooit zo hebben gezien. Die zijn ontslagen, naar huis gegaan en pas toen kwam de boel tot rust. Pas nu alle leven eruit verdwenen is, kun je zien wat het eigenlijk is.'
Af en toe moet Stel wel halsbrekende toeren uithalen om het beeld van zijn keuze te kunnen maken. Langs een klein laddertje een heel eind omhoog klimmen en dan een beetje balanceren op een smal looppad. 'Met hoogtevrees kom je nergens in dit werk.'

Alles in een rugzak

Jan Stel hanteert bij zijn fotografie een aantal uitgangspunten waar hij zelden of nooit van afwijkt. Omdat hij zijn beelden zo authentiek mogelijk wil laten zijn, fotografeert hij altijd bij daglicht. Aan kunstlicht doet hij niet. Om vertekening te voorkomen, maakt hij ook zelden gebruik van extreme fish eye of groothoeklenzen. En hij doet nauwelijks iets aan nabewerking. Alles wat hij nodig heeft voor zijn foto's past in een rugzak. Slechts een keer, bekend Stel, heeft hij gebruik gemaakt van kunstlicht. Hij was toen in een verlaten veeartsenschool.

'Ik was daar heel vroeg in de ochtend, het was er pikkedonker en ontzettend vies. Ik heb er alles gefotografeerd zoals ik het had aangetroffen, niets verplaatst. Er stond nog van alles, zelfs dieren op sterk water. Voor één foto heb ik een zaklampje gebruikt, waarover ik een doekje had >>

‘Mijn vader had een voorkeur voor oud roest en fotografeerde graag op sloperijen. Die fascinatie heb ik van hem overgenomen. Alleen ben ik op zoek naar oud roest met een verhaal.’

‘Ik vind interieurs eigenlijk alleen maar interessant als ze hun geschiedenis aan je tonen. Voor een leeg gehaalde fabriekshal rijd ik geen stukje om.’

gehangen om het licht zachter te maken – ik heb zo’n hekel aan kunstlicht. Maar anders had ik die foto van een rijtje aangekoekte flessen niet kunnen maken en dat vond ik in dit geval wel zonde.’

Puur

Tegenover de foto van Steel Giant hangt een kleinere foto in de woonkamer van Stel: een kapelletje in verval. Het gebouwtje hoorde bij een psychiatrische instelling in Noord-Holland. ‘Er gaat een fantastische sereniteit van uit, ik was meteen verkocht. Die afbladderende verf, dat bescheiden glas-in-lood, die kleuren... Er hangt nog iets van de spiritualiteit die mensen hier zochten. Toen ik later nog eens terug kwam, zaten de muren onder de graffiti helaas, maar destijds had het nog een geweldige puurheid. Ik ben er ook nog eens heen gegaan met een paar vrienden aan wie je kon zien dat ze het nodige in hun leven hadden meegeemaakt. Ik hoopte daar mooie portretten te kunnen maken die zouden aansluiten bij de geestestoestand van de oorspronkelijke gebruikers. Een van die vrienden zat op een stoel te wippen onder zo’n glas-in-lood raam en de weerschijn van zo’n rood ruitje bewoog heen en weer over diens gezicht. Die beweging vang je natuurlijk niet in een foto, maar het is wel het uitgangspunt geweest voor de portrettenserie die ik toen maakte.’

Photoshop artist

Jan Stel kan voor een deel leven van de inkomsten van zijn fotografie. Voor een ander deel is hij afhankelijk van zijn werk als ‘Photoshop artist’. Zestien jaar lang werkte hij bij een postproduction-bedrijf waar hij beelden vervaardigde of bewerkte in opdracht van de reclamewereld. Sinds het faillissement van dat bedrijf doet hij hetzelfde werk als zzz’er.

‘Het gaat om hele fijne moeilijke klussen voor campagnes in binnen- en buitenland, vaak met beeld van bekende fotografen. Ik beweeg me tussen commercie en kunst. Dat werk stelt me in staat om zuiver te blijven in mijn eigen fotografie. Ik hoef er niet over na te denken of daar wel een markt voor is. Of dat ik misschien iets zou moeten maken dat veel beter verkoopt. Dat is fijn. Ik hecht daar aan, omdat mijn manier van werken onderscheidend is. ‘Ik kijk ook niet veel naar het werk van anderen.

Hoewel ik erg onder de indruk ben van mensen als Gregory Crewdson en Edward Burtynsky haal ik daar geen inspiratie uit. Bewust niet. Ik kom het zo vaak tegen dat creatieven komen aanzeilen met plaatjesboeken en vragen of ik zus en zoiets kan maken. Ik denk dan steeds: best dat je in die boeken kijkt, maar leg ze terzijde als je zelf iets gaat ontwerpen. Ga nadenken, ontwikkelen, spelen tot je een eigen stijl krijgt. Dan pas kun je bouwen aan een oeuvre.’ ■